

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון מס' 7 אדר תשע"ג

הוקדש לעילוי נשמת המנוח נג"י בן לולו ז"ל למשפ' דגנה הי"ו

פרשת תרומה

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו'" (כה, א)

"ועצי שטים" (שם)

א. כתב רש"י "מאין היו להם במדבר? פירש ר' תנחומא, שיעקב אבינו צפה ברוח"ק שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים".

והקשה האברבנאל, כיצד יתכן שישראל הוציאו עצים כבדים אלו ממצרים והעבירו אותם עימם בים?

ויש ליישב על פי דברי השפתי כהן, שהכתוב אמר "שטים" ולא "שטה" [שכן נאמר בפס' "שטה והדס" (ישעיהו מא, יט)], כי "שטים" הוא נוטריקון "שטו ים", לרמז ש"שטו ים ועברו מאליהן". כלומר שעצים אלו שטו בים סוף מאליהם, כי ישראל לא היו יכולים לנושאם מחמת כובדם הרב נוראה להלן כע"ז לגבי הבריח התיכון].

ב. והאבן עזרא הקשה על דברי רש"י, שהרי ישראל אמרו למצרים שהם יוצאים דרך שלושת ימים לזבוח לה', וכיצד הסבירו להם את העובדה שהם לוקחים כל כך הרבה עצים שאורך כל אחד מהם עשר אמות, וכי יש צורך בכל אלו כדי לזבוח. ולכך פירש, שסמוך להר סיני היה יער שבו היו עצי שטים וממנו נטלו ישראל עצים למשכן [נהוסיף, שישראל כרתו מעצים אלו אף לצרכם, וכל אחד עשה לו טוכה, והנשיאים עשו כדמות חצרות כל אחד כפי מעלתו, עד שכרתו את כל היער].

והרא"ם כתב שקושית האבן עזרא אינה טענה כלל, מפני שישראל השיבו למצרים שהם צריכים לבנות מזבחות רבים כדי להקריב עליהם. ואדרבה, היה לאבן עזרא להקשות על מה שפירש הוא עצמו את הפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה- ביד רמה ולא כדמות בורחים, שהיו עמהם כל כלי מלחמה", כי כיצד יסבירו ישראל למצרים שהם צריכים כלי נשק בשביל דרך קצרה של ג' ימים, ובפרט שהם עם רב כל כך.

ג. אולם כדברי האבן עזרא פירשו גם בדעת זקנים מבטלי התוס' והחזקוני, שבמדבר היו יערות שבהם גדלו עצי שטים, וכן מצינו שנא' (במדבר כה, א) "וישב ישראל בשטים", וכן (יהושע ב, א) "וישלח יהושע בן נון מן השטים", כי המקום נקרא כן על שם השטים שהיו בו. וכן מצינו שבמדבר גדלים עצי שטים, שנאמר (ישעיהו מא, יט) "אתן במדבר ארז שטה והדס".

וקשה לפירושם, שהרי המדבר אינו מקום זרע ומנין גדלו שם עצים? נמה שנאמר "אתן במדבר ארז שטה והדס" הוא לעתיד לבא, וכמבואר במדרש (במדב"ר כג, ד) "עכשיו אין אילנות במדבר, ועתיד להיות שם, שנא' אתן במדבר ארז שטה והדס".

ויש ליישב על פי דברי התוס' בחולין (פח, ב) שכשישראל היו במדבר היו צומחים שם אילנות וצמחים.

ובמדרש (שהש"ר ד, ג) אמרו, שבארה של מרים היתה מעלה לישראל מיני דשאים, מיני זרעונים, ומיני אילנות, וביאר האור החיים הקד' (במדבר טו, לב) שע"י הבאר היה המדבר מצמיח כל אלו.

[ולדברי התוס' קשה ממה שאמרו ישראל (במדבר פ"ב) "ולמה העליתנו ממצרים להביא אותנו אל המקום וגו', לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון". ותירץ הרש"ש (חולין, שם) שתלונתם היתה על שלא מצאוהו זרוע

כתב רבינו בחיי, שלא מצינו משי בנדבת המשכן, כיון שהוא יוצא מגוף התולעת, ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר טהור. ומה שהביאו צבע של תולעת שני, הוא משום שצבע זה אינו מגוף התולעת אלא מגרגירים שהתולעת מצויה וגדילה בתוכם.

והקשה החתם סופר (או"ח ח"א סי' לט') שלפי זה לא מצאנו דינו ורגלינו בכל צרכי בית הכנסת שאנו עושים ממשי, כגון פרוכות ומעילי ס"ת וכיוצ"ב. ותירץ, שכיון שהמשי נארג ונעשה ממנו בגד, אישתני, ופנים חדשות באו לכאן.

אלא שלפי זה גם לצורך המשכן היה מותר להשתמש במשי, וזהו שלא כדברי רבינו בחיי.

ברם, לעומת דברי רבינו בחיי, מצינו לאבן עזרא שפירש, ש"תולעת שני" היינו תולעת משי. והאברבנאל כתב, שהתכלת וארגמן ותולעת שני הם כולם משי. כי התכלת הוא המשי הצבוע בצבע הדומה לים, והארגמן הוא המשי הצבוע בצבע אדום, ותולעת שני הוא משי נאה ויפה שאין צורך לצבועו.

"ועורות תחשים" (כה, ה)

א. פירש"י "מין חיה, ולא היתה אלא לשעה. והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם 'ססגונא' ששש ומתפאר בגוונין שלו". אך האבן עזרא פירש, שהיתה זו מין חיה שהיתה ידועה בימים ההם ונכחדה. והביא ראיה ממה שנאמר ביחזקאל (טז, י) "ואנעלך תחש".

וביאר הט"ז שכוונת האבן עזרא, להוכיח שלא כרש"י, כי מהפסוק משמע שהיו עושים מנעלים מעורות התחש. ואין לומר שעשו זאת מהתחשים נשאר מימי משה, שהרי לרש"י חיה זו היתה רק לשעה ולאחר מכן נגנזה, וזה מורה שלא באה אלא לצורך המשכן ולא לשום דבר אחר, ואם כן בודאי שלא נבראו יותר תחשים ממה שנצרך למשכן.

והמהרש"א (ח"א שבת כח, ב) תירץ, שהפסוק "ואנעלך תחש" נאמר על דור המדבר, שהיו עושים מנעליהם מהתחש שהיה מצוי באותה שעה, וכן כתב המהר"ל (גור"א כאן) שהקב"ה לא ברא תחש במנין מצומצם כפי הנצרך למשכן, ואע"פ שלאחר מכן נגנזה, מ"מ באותה שעה נבראו רבים ממין חיה זו, ובני ישראל צדו מהם הרבה מאד עד שהיה די להם, ולא הוצרכו מנעלים יותר, כי לא בלו מנעליהם כידוע.

ב. עוד הקשה הט"ז לפירוש רש"י, שהרי "אין כל חדש תחת השמש", וכיצד יתכן לומר שהתחש נברא באותה שעה לצורך מלאכת המשכן.

וכן הקשה החתם סופר (נדה נא, ב), ותירץ, שצריך לומר שהתחש היה קיים מבריאת העולם, ויש בו כמה וכמה מינים, אלא שמינים אלו טמאים, ואותו תחש שבימי משה נשתנה לשעה והיו לו סימני טהרה.

[וכתב הרש"ר הירש (שמות כו, יד) ש"תחש" הוא משרש "חוש", כלומר, למחר. כי היתה זאת בהמה שהצטיינה בריצת רגליים מהירה ביותר].

לע"נ ר' בנימין בן שלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרח ע"ה

מאור בן צביה ז"ל ♦ יעקב בן זוהרה ז"ל
מרים בת אברהם ע"ה ♦ יוסף בן סעידה ז"ל
עזרא בן יחיא חבורה ז"ל ♦ צירל בת חוה ע"ה

לאוזה בת סעידה ע"ה ♦ חנה בת עזרא ז"ל
דוד בן חיים סאלם ז"ל ♦ יהושוע בן לאה ז"ל
רונית בת מנטה מרגלית ע"ה ♦ מרים בת שלום ע"ה

בבואם. כי הם לא יוכלו לזרוע בעת בואם, כי על פי ה' נסעו וחששו שמא לא יתמהמהו שם עד שיגיע זמן הקציר ויהא יגיעם לריק. אך במדרש הנ"ל תירצו שישראל אמרו כן לאחר שמתה מרים ופסקה הבאר.

ויש להוסיף עוד, שהנה ידוע של"ט מלאכות שבת נלמדו ממלאכות המשכן. ומלאכת חורש וזרוע וכיוצ"ב נעשו לצורך הסממנין, **כמבואר במס' שבת** (מט, ב) **וברש"י** שם. ולכאורה, לדעת **הרש"ש** שישראל חרשו וזרעו ממש, הדבר מבואר היטב, שכנגד מלאכות אלו נאסר לעשות כן בשבת [וכן הוא לשון הגמ' בשבת שם- "הם זרעו ואתם לא תזרעו, הם קצרו ואתם לא תקצרו"]. אך לפי המדרש הנ"ל, ישראל לא עשו מלאכות אלו כלל, והסממנין היו מצויים להם ע"י בארה של מרים, וא"כ מנין לנו לאסור מלאכות אלו בשבת [וכן **פירש"י במס' קידושין** (לח, א) שישראל במדבר לא זרעו ולא נטעו].

ויש לבאר על פי דברי **הפני יהושע** (שבת עה, א) **והחת"ס** (שבת עד, א) **והמנ"ח** (חורש סק"ו), שאף שישראל לא היו זורעין וחורשין לצורך הסממנין, מ"מ כיון שאותם סממנים נצרכו למלאכת המשכן, ושייכות בהם המלאכות הנ"ל, לכך יש להם שם של 'מלאכה חשובה' ונאסרה עשייתן בשבת.

אלא שלדבריהם צ"ע מדברי הגמ' "הם זרעו ואתם לא תזרעו, הם קצרו ואתם לא תקצרו", שמשמע שזרעו וקצרו ממש. וכן הקשה **האגלי טל** (פתיחה אות כה), ועיי"ש במש"כ. ויש עוד לפלפל בזה ואכמ"ל.

ד. והאברבנאל פירש, שהיו באים עמים רבים אל מחנה ישראל למכור להם כל מיני סחורות, ומשם קנו ישראל שמן למאור ובשמים ושמן למשחה ולקטורת, ומשם קנו גם את עצי השטים.

ובטעם הדבר **רש"י** מיאן בפירוש האברבנאל יש לבאר על פי מה שהקשה **הט"ז**, מהו ששאל רש"י "ומאין היו להם במדבר", והרי **הגמ' ביומא** (עה, א) אומרת שהיו קונים מזון מתגרי אומות העולם וא"כ אפשר שאף עצי השטים נקנו מהם. [ובגמ' שם אמרו שמחמת מזון זה נאמר (דברים כג, יד) "וכסית את צאתך", כי המן הרי היה נבלע באיברים. ולכאורה קשה, שאפשר שהיה זה ממה שצמח במדבר (וראיתי שכן הקשה החת"ס בביצה ח, א). ויש לומר, שכיון שמה שצמח היה בדרך נס ע"י הבאר (כמבואר במדרש הנ"ל), היה האוכל נבלע באיבריהם כמו המן, ולכן הכריחה הגמ' שהיה זה ממה שקנו מהאומות (אך לרש"ש הנ"ל שישראל זרעו וחרשו ממש, עדין קשה)].

ותירץ **בספר מרפסין איגרא**, שישראל לא יכלו לרכוש מהאומות עצים לצורך המשכן, שכן קיים לגביהם ספק שמא טרם המכירה עבדו להם הגויים עבודה זרה, ולדעה אחת בגמ' בע"ז (מו, א) עצים אלו אסורים בהנאה אפילו אם ניטעו מראש שלא לצורך עבודה זרה. וגם לדעה המתירה במקרה כזה את העצים בהנאה, עדיין קיים החשש שמא עצים אלו ניטעו מראש לצורך ע"ז, שאז ודאי הם אסורים. ולכן ברור היה לרש"י שעצים אלו לא נקנו מהגויים סביב, ומשום כך שאל מנין היו להם עצים במדבר.

"אבני שוהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן" (כה, ז)

הקשה האור החיים הקד', מדוע הזכיר הכתוב את אבני שוהם והמילואים רק לאחר כל מיני התרומה שהתנדבו למשכן, והרי אבנים אלו היו מעולות אף יותר מהכסף והזהב, והיה צריך להזכירם בראשונה.

ותירץ על פי דברי **הגמ' ביומא** (עה, א) שיחד עם המן היו יורדים לישראל אבנים טובות ומרגליות, ואלו היו אבני שוהם והמילואים. וכיון שאבנים אלו באו להם משולחן גבוה בלא טורח ויגיעה וללא חסרון כיס, על כן הדין נותן שיוזכרו רק לאחר הנדבות שהביאו מכיסם בעמל וטורח.

"ועשית שנים כרובים זהב" (כה, יח)

פירש"י, שלכרובים היתה דמות פרוצף תינוק. וכמבואר במס' סוכה (ה), (ב) ש"כרובים" הוא מלשון "כרביא", כלומר 'כמו רביא', שהוא תינוק בארמית.

וכתב **השפתי כהן**, שענין זה נרמז בתחילת ענין המשכן להורות שלימוד התינוקות חשוב ביותר והוא קודם לבנין המשכן ובית המקדש, וכמו שאמרו (שבת קיט, ב) שאין מבטלין תשב"ר אפי' לבנין בית המקדש. ולכך היו הכרובים על הכפורת ולמטה מהם היו לוחות התורה, להעיד שעיקר לימוד התורה הוא לימוד התינוקות, שעליו העולם עומד בהבל פיהם שאין בו חטא. וזהו שנאמר (פס' כ') "והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה, סוככים בכנפיהם על הכפורת", כי התינוקות מלמדים זכות ומגינים על כל ישראל בהבל פיהם שעולה למעלה.

והוסיף, שזהו שנאמר (משלי כה, טו) "ולשון רכה תשבר גרם", כנגד התינוקות שלשונם רכה, ו"תשבר גרם" הוא נוטריקון "תינוקות של בית רבן, גזירות רעות מבטלין".

ובספר **עין אליהו** פירש ענין הכרובים על פי דברי **המדרש** (ילקו"ש הושע רמז תקכ"ז) "אמר משה ליהושע, עם זה שאני מוסר לך, עדין גדיים הם, עדין תינוקות הם, אל תקפיד עליהם על מה שהם עושים, שאף ריבונם לא הקפיד עליהם על מה שעשו, שנאמר כי נער ישראל ואהבהו". ולכן עשו דמות תינוק לרמוז שהקב"ה מוחל לישראל מחמת נערותם.

"והבריה התיכון בתוך הקרשים" (כו, כח)

במס' שבת (צח, ב) אמרו שהבריה התיכון בנס היה עומד נופרש"י, שלאחר שהקרשים כולן נתונים באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו ומכריח לשלושת הרוחות, ואין אומן יכול לעשות כן, ובנס היה נכפף מאלוין.

וסודו של בריח זה נתגלה **בתרגום יונתן**- "הבריה האמצעי היה מהעץ שנטע אברהם בבאר שבע. וכשעברו ישראל את הים, קצצו המלאכים את העץ וזרקוהו לים והיה צף על פני המים, והיה המלאך מכריז ואומר, זהו העץ שנטע אברהם בבאר שבע והתפלל שם בשם ה'. ויקהו בני ישראל ויעשו ממנו בריח אמצעי אורכו שבעים אמות. ונפלאות נעשו בו שכשהיו מקימים את המשכן היה מתגלגל כמו נחש סביב סביב, וכאשר היה מתפרק היה מתפשט כמו מקל".

וכן הוא **במדרש אגדה** (בראשית פכ"א) "ויטע אשל- אשל ממש, וממנו נעשה הבריה התיכון, ויעקב אבינו הורידו למצרים כשירד לשם". וכן דרשו (ב"ר צד, ד) עה"פ "ויטע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארה שבע, להיכן הלך? אמר רב נחמן, שהלך לקוף ארוים שנטע אברהם וקיננו בבאר שבע", ומהם נעשה הבריה התיכון.

ובדעת זקנים מבעלי התוספות (שמות כה, ה) הביאו **מדרש**, שהבריה התיכון היה ממקלו של יעקב, וכשירד יעקב למצרים נטלו עימו, וכשיצאו ישראל ממצרים העלוהו עמהם.

"מענות זכר למוחצית השקל ניתנו לטובת מוסדות של תורה שמגדלים בהם תלמידי חכמים. וכל המשתדל להרים קרן התורה ולומדיה יזכה לראות בהרמת קרן ישראל" (מרן הגרע"י שליט"א בספר חזו"ע פורים עמ' קה)
יהודי יקר! עשרות אברכים תלמידי חכמים השוקדים על תלמודם בכללים שע"י מוסדות "דרכי תורה" ממתנינים למענות זכר למוחצית השקל" שלך, פתח לבך וכיסך להם והבא ברכה לביתך. לפרטים נא פנה להנהלת המוסדות בטל' 08-9452903
כמו כן ניתן להעביר לידי הגבאים בכלל "דרכי תורה" רח' מנוחה ונחלה 9, או בכלל "שערים המצויינים" רח' התחיה 1 רחובות

הראל בן שושנה ז"ל ♦ זכריה בן רחל ז"ל
פרי בת תאג'ה ע"ה ♦ שרה בת זיהרה ומשה ע"ה
ליזט בת פונק'ה ע"ה ♦ ברטה בת סביחה ע"ה

הלן בת סול ע"ה ♦ אליהו חיים בן אסתר ז"ל
שמעה בת עפיה ע"ה ♦ יעקב בן רחיה ושלום ז"ל
אברהם בן יהודית ז"ל ♦ משה בן לאה ז"ל

מזל בת פרח'ה ע"ה ♦ חיים בן שמואל ז"ל
אריזו בת מוזל ע"ה ♦ שלמה בן ירמיהו ז"ל
פטר בן ארנוולד ז"ל ♦ לולו בת יעיש ע"ה